

modernistie — gelijk gegeven tegenover het oude modernisme.

Tot op zekere hoogte, schrijven we met opzet. Want wij zien hierin heusch nog geen begin van bekeering tot de orthodoxie.

Toen indertijd de bekende Ds H. Bakels zijn „Bouquetje Dogmatiek“ uitgaaf, hebben we in onze omgeving enkelen hooren juichen: nog een paar schreden en hij is orthodox.

Die paar schreden zijn uitgebleven.

Of liever: ze zijn gezet in andere richting.

En thans is Ds Bakels verder dan ooit van de orthodoxie verwijderd.

Wij geven toe, dat men bij een temperamentvolle persoonlijkheid als Ds Bakels altijd met den faktor van het onberekenbare heeft rekening te houden.

Toch wordt iemand niet maar met een paar stappen van modernistisch orthodox.

Ook bij Ds Bakels was het van het begin af duidelijk, dat de orthodoxe ader hem onthak, mits men zijn boek maar nauwkeurig las.

Bij Dr Hooykaas behoeft men niet een zeker procent voor het onberekenbare uit te trekken.

Wat hij schrijft is rustig overwogen en wel doorzocht.

Zijn opvatting van het oordeel verschilt op kardinale punten van de onze.

Men leze slechts: „Nog voordat wij den naam over het Opperwezen spellen en zeggen kunnen kortweg in God te gelooven, buigen wij ons met ontzag en — zool niet met angst dan toch wel in vrees — voor de eeuwige Gerechtigheid en dat Oordeel, waarvoor eenmaal in de toekomst de balans van ons leven zal opgemaakt worden, maar dat nu reeds werkzaam is en onze gangen nagaat en den uitslag van zijn rechtspraak afleekent op ons niterlijk wezen: wie merkte nooit met ontzetting de tastbare teekenen op van het Oordeel, waarvoor de mensch staat, wie heeft nooit op het gelaat van reine zielen de vrijpraak van hun Oordeel afgelezen?“

Nietwaar, zoo kan geen orthodoxe spreken.

Dr Hooykaas meent, dat wij voor de eeuwige Gerechtigheid en het Oordeel ons buigen vóór wij nu kortweg kunnen zeggen in God te gelooven.

Ons ontlokt dit een: hoe is zulks mogelijk?

Voor ons is er geen oordeel zonder Rechter en die Rechter moet God zijn, die onze heimelijke gedachten kent.

Hier is geen vroeger of later.

Niet eerst geloof aan een oordeel en daarna geloof in God.

Ook niet omgekeerd: eerst geloof in God en daarna geloof aan een oordeel.

Maar als wij niet met een Godsbegrip, niet met een Godeeidee, maar met God zelf te doen krijgen, dan wordt het onmiddellijk gevoeld: God is Rechter. Hij doorzoekt al wat te doorzoeken is, zelfs het diepe hart.

Met welk een voldoening wij deze diepere tonen in het modernisme ook aanhooren, wij tasten het ontzaglijk onderscheid in Gods, wereld- en levens beschouwing dadelijk aan.

Wij willen hier niet op afzonderlijke trekken wijzen.

Men late het geheele citaat op zich inwerken.

En dan zeg: hier mis ik bovenal het benauwende zondebesef en het geschrei: hoe zullen wij ontvlieden den toekomenden toorn?

Hier mis ik den doffen psalmtoon: Zoo Gij, Heere, de ongerechtigheid gadeslaat, Heere wie zal bestaan?

Hier mis ik het hoog ernstig apostolische woord: want wij allen moeten geopenbaard worden voor den rechterstoel van Christus, opdat een ieder wegdrage wat in het lichaam is geschied, hetzij goed hetzij kwaad.

Maar daarom moet hier ook gemist worden de zin en het wezen van den heerlijken geloofsroem: „Zoo is er dan nu geen verdienenis voor hen, die in Christus Jezus zijn, die niet naar het vleesch wandelen, maar naar den Geest“.

Hoe zal naar Dr Hooykaas opvatting het toekomstig oordeel zijn?

Wordt die vraag niet ontweken?

— **Wijlen Prof. Dr J. H. Gunning Jr.**

Deze week — om nauwkeuriger te zijn den 20sten Mei — was het honderd jaar geleden, dat wijlen Prof. Dr J. H. Gunning Jr werd geboren.

Dit feit is in breeden kring herdacht.

En ook wij willen niet achterblijven eenige woorden aan zijn nagedachtenis te wijden.

Zijn gedachtenis zij ook onder ons tot zegening.

Dat mag niet anders.

Want waarin wij ook van hem verschillen, dit mag door ons niet in twijfel worden getrokken: deze man was een rechtvaardige.

En aan de gedachtenis van den rechtvaardige verbindt de Schrift een rijke belofte.

Nee, wij zien niet voorbij wat ons van hem scheidt.

Zelfs bij een gedachtenisviering willen wij dit niet verdoezelen.

Maar wij zien evenmin voorbij wat ons met hem vereent.

En dat is de liefde tot Christus.

In dat opzicht kan Gunning ons jaloeersch maken.

Bij het lezen van zijn werken hebben we meermalen in stilte gezucht: hoe jammer, dat zoo'n man niet Gereformeerd was.

Welk een kracht had hij voor onze beweging kunnen zijn.

Wij beëindigen hem aan de ethische richting.

Nobele naturen, teere harten, echte persoonlijkheden, die de heiliging van het geloof hebben ondergaan, zijn altoos schaarsch.

De beteekenis van Gunning ligt voor ons niet in verdragende gedachten noch minder in de bekoring der systematische eenheid van zijn ideeën.

Daaraan ontbrak juist al te veel.

Ongetwijfeld dorst hij wel konsekventies aan.

Doch die konsekventies werden door hem veelzijdig eenzijdig getrokken. Op andere punten was hij minder konsekvent. Tusschen zijn konsekventies werd de harmonie tevergeefs gezocht.

Maar wat uit zijn gedachten spreekt is de beminnelijke persoonlijkheid, een christelijke persoonlijkheid.

En de persoonlijkheid is een groote macht.

Dit heeft de ethische richting door het bezit van een Gunning ondervonden.

Denk Gunning weg en menschelijkerwijze zou deze richting niet zulk een ingang in ons vaderland hebben gevonden.

Waarschijnlijk zou dit aan het Gereformeerde volksdeel ten goede zijn gekomen.

Maar de keerzijde is er ook nog.

Velen hebben van Gunning getuigd: hij leidde mij tot Jezus.

En deze winst voor het koninkrijk Gods mag niet worden weggecijferd.

Dat maakt de beoordeeling van Gunning gekompliceerd.

Wij betreuren het, dat hij menigeen van een zuiverder belijden terughield.

Wij zijn dankbaar, dat hij menigeen tot een, zij het minder zuiver, belijden bracht.

Zoo worden we van twee gedrongen.

Maar ten slotte behoudt de dankbaarheid de overhand.

Gunning en Kuiper — ze stonden in hun leven dikwijls tegenover elkander.

Een enkele maal ook heel scherp.

Maar beiden zijn thans boven één in aanbidding van het Lam.

En nu mogen we niet het standpunt innemen: als we straks maar naar Jezus gaan, dan kunnen wij op het punt der beginselen veel door de vingers zien.

Beginnelsen zijn geen liehebberijen.

Beginselstrijd is een strijd om de waarheid.

Wij mogen ons daar niet buiten houden.

Dit stemt echter tot dank, dat zij, die den dieperen wortel des geloofs met elkander gemeen hebben, elkander na heiliging ook van den inhoud van hun geloof ten volle zullen vinden in de heerlijkheid van God.

De rust is boven.

Ook de eenheid is boven.

Dat doe ons verlangen naar boven.

Mits het verlangen om bij Jezus te zijn alles overheerscht.

HEPP.

LITERATUUR EN KUNST.

De stijl van Jhr Mr A. F. de Savornin Lohman.

Kenigen tijd geleden gaven we een overzicht van de interessante en leerzame studie over den stijl van Dr A. Kuiper, die Dr P. H. Ritter schreef in zijn kortelings verschenen boek „De kritische Reis“.

Auf het slot van ons artikel noemden we de gelijksoortige bijdrage tot den bundel over den stijl van Jhr Mr A. F. de Savornin Lohman.

Enkele lezers vroegen mij, naar aanleiding van deze verwijzing, ook omtrent deze tweede stijlstudie eenige mededeeling te doen. Omdat er wellicht ook anderen onder de lezers zijn, die in deze materie belang stellen — Lohmans geschriften zijn ook onder ons zeer bekend — voldoen we gaarne aan dat verzoek en geven dus thans een overzicht van de studie over Lohmans stijl. Weer doen we dat zooveel mogelijk aan de hand van citaten.

Dr Ritter geeft eerst een algemeene karakteristiek van Lohmans stijl in een opsomming van de typeerende eigenschappen. Deze zijn: „het overwicht van Lohmans denken boven zijn aesthetische vormgeving; het redeneerend, meer dan vaststellend en gebiedend-betoogend karakter zijner volzinnen; zijn hardnekkige en pijnlijknauwgezette poging tot populair zijn; het voortdurend zichzelf corrigerende, voorbehoudende, nader verklarende van zijn zeggwijze; het ontbreken van elk pathos en elke zelfverlusting in zijn scherpte en ironie; een immer vastgehouden, soms tot hedwongen-heftigheid stijgende bedaardheid en Hollandsche nuchterheid; een vernietigende hoffelijkheid ten opzichte van den tegenstander“.

In breeder ontvouwing licht de Schrijver dan deze eigenschappen nader toe.

Hij wijst b.v. op de ironie, die samenhangt met

den stijlform der bijstellingen en te verklaren valt uit de „seignurale levenshouding“ van Mr Lohman, maar ook „uit de objectiverende zijde van zijn temperament“. „Alleen bij de uiterste verontwaardiging schiet hij woedend naar voren, maar tot het laatste bewaart hij de hoffelijkheid“. En dan diagnostiseert Dr Ritter die ironie aldus: „een bijna onschuldige, niet voor tegenspraak vatbare qualificatie van hetgeen hij ziet gebeuren“.

Hij ontvouwt nader wat hij bedoelt met Lohmans poging tot populair zijn: het veelal bezigen van twee synoniemen naast elkander, het streven om het eene met het andere te verduidelijken, de overtuigingskracht, die immer heendringt door het betoog.

Hij doet ook zien het beeldrijke van Lohmans stijl. Terwijl bij Dr Kuiper „de gedachte termineert in het beeld, haar oplossing en afronding (er in) vindt“, verschijnt (bij Lohman) het beeld eerder als gelijkenis. „Groote bijbelkennis en menigvuldige bijbellectuur, het leven in de sfeer der Heilige Schrift“ hebben daarop hun invloed doen gelden.

Telkens wordt, wat Dr Ritter hier als kenmerk noemt, met voorbeelden toegelicht en bewezen. We kunnen in een beperkt bestek als dit artikel biedt niet meer doen, dan dit alles noemen, het overtuigingsmateriaal voorts ter zijde latend.

Maar ter zake van het voornaamste van Dr Ritters analyse, dat Lohmans denken domineert, dat het karakter zijner volzinnen redeneerend is, dat hij telkens zijn zeggwijze nader verklaart, dat zijn stijl die is „van het gesprek“, maar dan immer met documenteering van wat gezegd wordt, nemen we het geheele desbetreffende citaat over. Want dit fragment is o.i. het meest instructieve uit de (overigens nog al gecompliceerd geschreven) studie.

Dr Ritter knoopt zijn beschouwing vast aan de navolgende passage uit „Onze Constitutie“:

„Wordt door een staatsgreep de bestaande orde verbroken, dan neemt op hetzelfde oogenblik de persoon of de groep, die zulks doet de teugels in handen en treedt op als heerscher, zoodat zelfs als hij onmiddellijk weer verdreven wordt, toch, gelijk o.a. geschied is met de regeering van Napoleon gedurende de 100 dagen, zijn regeerings-handelingen van kracht blijven. Geen oogenblik is er, waarin het gezag ophoudt, weshalve het dan ook niet door het volk zou kunnen worden opgedragen. Het volk dat kiest handelt krachtens de constitutie, die het beheerscht en die het door een of meerdere personen is opgelegd.“

Nu merkt Dr Ritter op:

„Mr Lohman denkt al schrijvende... Hij heeft eerst de hoofdzaak van wat hij zeggen wil in zijn gedachte, dat, indien een staatsgreep de bestaande orde verbreekt, de pleger van dien staatsgreep gezag krijgt. Maar tijdens de overweging van die gedachte komt er een tegenwerping in des Schrijvers geest: wat, indien deze gezagsdrager onmiddellijk weer wordt weggejaagd? In denzelfden adem doorschrijvend, voegt de auteur die tegenwerping aan zijn oorspronkelijken volzin toe. Maar terwijl hij daarmee bezig is, valt hem de gedachte in: ik kan dit toch niet stellen zonder het te bewijzen: het voorbeeld van Napoleon wordt, nog altijd door den oorspronkelijken stijl-adem gedragen, bijgevoegd. Daarna eerst neemt de Schrijver zijn hoofdgedachte weder op. Nu zal hij zijn betoog weer voortzetten, maar, ofschoon hij feitelijk met andere woorden reeds gezegd heeft, dat er geen oogenblik is, waarin het gezag ophoudt, beseft hij, dat hij aan de duidelijkheid verplicht is de stelling nog eens samen te vatten, een rustpunt te brengen in het gesprek met den lezer. Daarna kan aangenomen worden, dat alles duidelijk is. Maar doordat de Schrijver innerlijk overtuigd is, alle moeite te hebben gedaan, zijn betoog zoo helder mogelijk te hebben gemaakt, verzaakt hij in de laatste zinnen de aesthetische duidelijkheid, plaatst hij drie infinitieven naast elkaar en sticht hij voor den oppervlakkigen lezer verwarring, doordat hij geen speciale verduidelijking der naamvallen geeft.“

Wie deze ontleding rustig nagaat en haar als voorbeeld neemt voor wat elders in de studie wordt beredeneerd, krijgt een klaar inzicht in de stijl-eigenaardigheden van Mr Lohman en tegelijk voor zichzelf een stijlles, waarmee hij zijn voordeel kan doen.

C. T.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

Leerplicht.

In ons land geldt de zeven-jarige leerplicht, maar het is nu uitgemaakt, dat dit voor zoo ongeveer de helft van de kinderen neerkomt op een verplichte schoolperiode van acht jaren. Immers, al die kinderen, die tot de school werden toegelaten, voordat ze zes jaar waren (de wet eischt voor scholen met jaarklassen vijf en een half jaar), en die regelmatig de school doorloopen, hebben de zevende klas doorloopen, voordat ze dertien zijn. Al die kinderen moeten nog een achtste klas door. Nu is dat niet bezwaarlijk voor menschen, die hun kinderen toch wat verder willen laten leeren, maar het is zeer moeil-